

I. N. J.
TENTAMEN THEOLOGICUM,

DE

FOEDERIBUS
CHRISTIANORUM
CUM
INFIDELIBUS,

QUOD,

Auxiliante gratia Divina, cum approbatione Veneranda Facult. Theol. in Reg. ad Auram Acad.

SUB MODERAMINE

DN. JOH. WALLENII,

S. S. Theol. Doct. & Prof. Primar. Archi Præpos.
Ab. & Eccl. Svec. ac adjac. Numenf. Past. &c.

Publicæ disquisitioni submittit

ALUMNUS REGIUS

JOHANNES HAARTMAN Gabr. Fil.

AUSTRO FENNUS,

Die XXVII. Novemb. Anno MDCCXLV.

Loco Horisque Solitis.

ABOÆ, Excud. JOH. KIEMPE, Reg. Acad. Typ.

Sacra Regia
MAGNAE FI.

REVERENDISSIMO DOMINO

Dn. JONÆ FAHLENIO,
S.S. Theol. Doctori consummatissimo, Diœces. Aboëns.
Episcopo Famigeratissimo, Regiæ hujus, ad Auram,
Academiæ ProCancellario Magnificentissimo, Mæ-
cenati Maximo.

SUMME REVERENDO at.

Dn. ANDRÆ

S. S. Th. Doct. Amplissimo, Pastori inter Holmen-
vunculo Propensissimo

*Optime licet perfectum mihi sit, tirocinium hocce studi-
Mæcenates Magni, conspectum subire audeo, idem
Vos Mæcenates submissa animi veneratione colendi, haud
venens esse. Serena itaque fronte, Chartaceum hoc munus-
dovi a me penicillo adumbratum, aspiciatis, humillimus rogo.
nates, dissertatiuncula huic præsentia Nomina, varia su-
Nominum splendor, quæ equidem præsentia mea opella ni-
ga Vos debita, ut Vobis primitias has consecrarem. Et quid
quodque cardo rei est: Faver videlicet ille singularis, quo
pene innumera a Vobis in me collata, requirebant ut sal-
ti animi offerrens. De cetero, DULM T. O. M. largam
quam desistam, velit ex immensa sua bonitate, Vos Mæ-
riatur Vobis Phosphorus serenus, heesperusque gra-*

Summorum Nomi-

Cliens de
JOHANNES G.

Majestatis
DEI VIRIS

PERILLUSTRI atque GENEROSISSIMO DOMINO
D. JOACH. GEORG. V. GANSCAU,
Legionis Pedestris Ostrobotnicæ Chiliarchæ Eminen-
tissimo, Mæcenati Summo.

que CELSBERRIMO DOMINO

BERGIO,

les Primario & Consist. Urb. Præsidi Gravissimo, A-
Mæcenati Maximo.

*orum, omni destitutum esse nitore: interim tamen Vestrum,
benrribunda mente Vobis oblaturus. Certissimus enim sum,
immemores esse, me non modo hominem, verum etiam ju-
sculum, de Fœderibus Christianorum cum Infidelibus,
Rationes, quæ me compulerunt quasi, ad Vestra Mæce-
ere. Primo enim id suadebat profunda Vestra eruditio &
torem conciliant Insignem. Postulabat porro Reverentia er-
multis? ultimum occupat locum, quod primo erat ponendum,
me nullo non tempore amplecti dignitati estis, beneficiaque
tem hoc, cum aliud mearum non sit virium, in tesseram gra-
omnis boni Renumeratorem, precibus exorare assiduis mun-
cenates ad cineres colendi, omnigena beare felicitate! O-
tam Vobis præbeat umbram! ita vovet.*

num Vestrorum

volissimus
HAARTMAN.

Rectori Magnifico
Dn. JOHANNI BROWALLIO,
S. S. Theologiæ Doctore Inclito, Scientiæ Naturalis
Professore Celeberrimo, utriusque Consistorii Adles-
sori Equissimo, Ecclesiarum in Måndamstæ Anti-
stiri gravissimo,
Mæcenati & Patrono Maximo.

Viro Maxime Reverendo atque Amplissimo
Dn. GREGORIO STEENMAN,
Ling. Orient. Professore Reg. & Ordin. Ecclesiæ Pæ-
marensis Pastori, longe dignissimo, utriusque Consi-
storii Adlessori Equissimo, Mæcenati & Promotori
Propensissimo Summaque animi veneratione ad ci-
neres utque colendo.

Fid prob dolor! Post lapsum est sors atque conditio bo-
consultura, in civitates licet coiverint mortales, aliorum
queant, nisi alias insuper fœdere secum junxerint Respubli-
alia autem non; hinc quoque initio fœderibus Principes Chri-
strum licita sint ejusmodi fœdera nec ne? Quum itaque soa
stituerim Academicum, hanc quoque mihi pertractandam
Nominibus ausus sum, ne omni destitueretur nitore im-
bosce qualescunque juveniles ausus, quos ob favorem & præ-
Vobis sacros esse volui. Quod superest, calidissima, quoad
strosque felicitate, nuncupabo vota: velit DEUS sum-
solent. Vobis in hac mortalitate larga concedere manu,
sua assumere gaudia, ut per secula nunquam terminanda,

*εἰ καὶ ἐπιτυχία τῶν
ἐπιτυχίας*
Magnorum & Celebrium
cultor his
JOHANNES G.

Viro Maxime Reverendo atque Celeberrimo
Dn. JOHANNI WALLENIO,
S. S. Theol. Doctore & Professore Primario, Archi-
Præp. & Past. Svec. Eccl. Aboëns. & Numenl. Gravissi-
mo, utriusque Consistorii Adless. Equissimo, Max.
Venerand. Facult. Theol. Decano h. t. spectabili,
Mæcenati & Patrono Maximo.

Viro Admodum Reverendo atque Amplissimo
Dn. Mag. GABRIELI FORTIOLIO,
Archi Præposito Dioceseos Borgoënsis Accuratissimo
Ecclesiarum, quæ DEO ibidem colliguntur, Pastori
Vigilantissimo, Patruo omni observantiæ genere
prosequendo.

minum, ut, facta jactura libertatis naturalis, tranquillitati
tamen malitia & nocendi libidini expositi, non satis tuti esse-
cas: Cum autem alia earum nomina sua Christo dederint,
stianos inter atque Infideles, orta est inter Eruditos, questio:
su atque consilio eorum quorum interest, specimen edere Con-
elegi materiam, Vestrisque, Mæcenates Optimi, dicare
puita lucubratio. Benigne itaque Mæcenates, excipite
sita beneficia, ceu aeternum devoti & grati animi pignus,
in valle hac, miseriarum vixero, pro perenni Vestra Ve-
mus ille rerum Moderator, omnia quæ pia mente exoptari
tandemque peracta militia, post Nestoreos annos, ad Cale-
DEUM Vobis liceat περιωπὸν περι περιωπὸν ἐν τῇ πανηγύ-
περιωπὸν videre!

Nominum Vestrorum
millimas
HAARIMAN.

Plurimum Reverendo atque Clarissimo Viro
Dn. MATTHIÆ TACKOU,
Past. in Euraâminne meritissimo, Patru loci aetatem
Colendo.

Plurimum Reverendo atque Praclarissimo Viro
Dn. Mag. PETRO NICOLAO MATHESIO,
Pastori Pyhæjokiensium Dignissimo, Fautori & E-
vergetæ reverenter habendo.

Plurimum Reverendo atque Doctissimo Viro
Dn. NICOLAO ROTKERO,
Pastori in Pungalaitio Vigilantissimo, Fautori jugi-
ter Colendo.

Plurimum Reverendo atque Praclarissimo Viro
Dn. Mag. JACOBO G. HAARTMAN
Vice Pastori in Wörâ Laudatissimo, Fratri Dile-
ctissimo.

Viro Spectatissimo atque Conspicuo,
Dn. MARTINO KIEMMER,
Advocato Regii Dicasterii Magni Ducatus Finlandiæ
Dexterrimo, affini Honoratissimo.

Viro Per quam Reverendo atque Eruditissimo
Dn. ANDREÆ BANGE,
Verbi Divini Ministro in Pedersöre Vigilantissimo,
Pædagogico Jacobstadiensi accuratissimo, Consobrino
Perquam Dilecto.

Vobis, Patroni & Fautores Optimi, primitias has-
non tempore præstitum, in observantissimi & gratissimæ

Auctor &

Plurimum Reverendo atque Clarissimo Viro
Dn. PETRO BERGIO,
Pastori in Birckala Meritissimo Avunculo æternum
Iuscipiendo.

Viro Amplissimo atque Maxime Spectabili
Dn. JOHANNI MATHESIO,
Secretario Provinciæ Ostrobotniensis Dexterrimo,
Patrono Optimo;

Viro Spectabili atque Prudentissimo
Dn. GREGORIO HAARTMAN,
Redituum per Territorium Virmoense Rationario
Pervigili, Patruo Honoratissimo.

Plurimum Reverendo atque Praclarissimo Viro
Dn. Mag. GUSTAVO HAARTMAN,
Adjuncto Archi Præpositi Aboënsis Dignissimo, Fra-
tri Dilectissimo.

Viro Perquam Reverendo atque Doctissimo
Dn. ANDREÆ GADOLIN,
Comministro GamleCarlebyensium laudatissimo Af-
fini Plurimum Amando.

Viro Spectabili
Dn. PETRO STENHAGEN,
Civi & Mercatori GamleCarlebyensium Prudentissi-
mo, Fautori æstumatissimo.

ce, ob beneficia & favorem prorsus singularem sibi nullo
animi tesseram, cum omnigena felicitatis voto sacras nuncupat,

Respondens.

E/saj. I. 17. ΥΙΟΣ Η ΓΩΣΗ

Matth 7: 12. Πάντα ουν ὅσα ἀνθρώποι θέλωτε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν ἀνθρώποι, ὅτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. ἕως γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ ἡ ἐπιτολή.

D. M. C. S.

CAPUT PRÆLIMINARE.

§. I.

Omnis, quæ de aliqua re suscipitur, institutio, cum a definitione debeat proficisci, ut intelligatur quid sit id, de quo disputetur (*), definitiones terminorum, in rubro dissertationis nostræ obviatorum, heic præmittere e re est, & quid per fœdera intelligamus, exponere.

§. II.

Per fœdera itaque, ut ad propositum veniamus, intelligimus, pacta Summorum Imperantium, de variis officiis invicem præstandis.

Obs.

Sunt qui fœdera atque pacta pro synonymis habent, verum minus accurate; stricte enim loquendo, illa demum pacta quæ a Summis Imperantibus civium suorum nomi-

(*) Cit. Offic. lib. I. Cap. 3.

ne cum aliis ejusdem dignitatis ineuntur, appellanda sunt
Fœdera: pacta vero omnes conventiones privatorum cum
privatis.

Cum aliis principibus Summi paciscuntur Imperantes, vel
proprio suo nomine, que Fœdera, rectius pacta vocan-
tur Personalia, vel civium, que Fœdera audiunt Re-
alia (*) hec non illa, hujus sunt loci.

§. III.

Fœdera panguntur ad varia officia invicem,
præstanda §. II. officia autem dico actiones
in lege Divina Naturali & Revelata, vel ex-
plicitè sive expresse, vel implicite sive per legi-
timam consequentiam, præscriptas.

§. IV.

Illæ, de quibus in fœderibus contrahitur, offi-
cia, vel felicitatem civium Civilem, vel
Ecclesiasticam respiciunt. Per felicitatem civilem
intelligimus ejusmodi statum, in quo secure &
commode vitam transigere possunt cives; per
Ecclesiasticam vero talem, in quo libertas, re-
ligionem exercendi, floret. Fœdera illam con-
cernentia dicuntur Politica, hanc vero, Ecclesia-
stica salutantur.

§. V.

(*) Putend. de offic. hom. & civis lib. II,
Cap. XVIII. §. VII.

§. V.

Sunt itaque Fœdera Politica, pacta Summo-
rum Imperantium, ad felicitatem civium
suorum civilem promovendam, inita,

§. VI.

Fœdera hæc Politica, & in fœdera armorum,
& pacificationis sive simplicis, ut dicuntur,
amicitiæ, communiter dispesci solent. Fœdera
armorum Politica definiuntur per pacta Sum-
morum Imperantium, de auxilio præstando, si-
ve de conjungendis viribus, adversus hostes
civiles alterutrius partis. Quando hæc fœdera
ineuntur ad aggrediendos hostes, appellantur
offensiva, ad vim autem eorum illatam vi repel-
lendam, defensiva audiunt.

§. VII.

Pro diversitate officiorum atque varietate,
ad quæ præstanda paciscentes semet obstrin-
gunt, varia sunt fœdera pacificationis seu sim-
plicis amicitiæ: inter potissima vero eorum at-
que frequentissima referuntur I.º Fœdera de non
ledendo: tale fœdus pangebatur olim Isaacus cum
Abimelecho Gen. 26. 28. 29. & Jacobus cum
Labano Gen. 31. 44. 52. II.º Fœdera, seu ut com-
mu-

4
muniter vocantur, *Tractatus commerciorum*, de libertate mercaturam in & per regiones alterius exercendi; ejusmodi erat foedus Salomonis cum Hiram Tyrionum Rege I. Reg. 5. 12. & Josaphati cum Ahasia 2. Chron. 20. 35. 36. IIIo *Fœdera*, de libertate cum exercitu regiones alias, salvo conductu, permeandi atque transeundi, Sueti ostendens Kommesse om frite durchtåg igenom andras Land: tale foedus cum Sichone Rege Amorrhorum sancire voluit Israël, Num: 21: 21. 22. Deut: 2: 26. 27. 28. & cum Idumeis Num: 20: 17. 19. Iud: 11: 17. IVo *Fœdera aditionis*, quae ineuntur, quando, deficiente Tarnovio, (*), inferiores superioribus in bello & victoribus, vel se suaque dedunt, ut in vivis saltem conferentur, quemadmodum Gibeonitas fecisse Jos. 9. 15. legitur, vel arces, munitas civitates, totaque haud raro regiones, exceptis milibus &c. illis de manu in manum tradunt.

§. VIII.

Quid per *fœdera ecclesiastica*, quorum mentionem fecimus §. IV. intelligamus, ex iis quae ibidem adduximus facile patet, nimirum quod

(*) In Comment. suo in Propb. minor. pag. 752.

quod sint pacta Summorum Imperantium, pro libertate religionem acceptam exercendi, sancita.
§. IX.

Fœdera haec, vel ad defendendam vi atque armis libertatem religionis, contra turbatores ejus atque hostes, vel ad consequendam libertatem, exercendi religionem in republica alteri religioni addicta, panguntur: illa armorum sunt, haec autem humanitatis dici possunt. Fœdera illa armorum, ut Politica, in offensiva & defensiva distingvi possunt.

Hæc pro instituti nostri ratione, de definitione termini fœderis dicta esse sufficiant.

§. X.

Postulat jam ordinis ratio, ut reliquos, qui in fronte dissertationis occurrunt terminos vagos, *Christiani & Infideles*, jam explicemus atque determinemus. Vox *Christianus* vel in sensu sumitur *Biblico vel Ecclesiastico*.

Qui doctrinam Christi profitentur, Eum, Redemptorem suum, vera fide amplectuntur, vitamque Ejus sanctissimam vere atque sincere imitari student, verbo, veri atque genuini Salvatoris nostri Jesu Christi discipuli, sensu scripturario hoc

6
hoc salutantur nomine: vid. Act. 11: 26. cap. 26:
28. I. Pet. 4: 16. *Sensu autem Ecclesiastico*, omnes,
quotquot nomen Christo dederunt suum, sive
Orthodoxi sint, sive Heterodoxi, sive Regeni-
ti sive non, dicuntur Christiani. Atque hic
sensus huius est loci.

Infideles in duas Sacra S. refert classes, una
ex infidelibus *privative sic dictis*, ex negativis
altera constat: illam ejusmodi constituunt, Chri-
stiani, qui neque DEO neque in DEUM cre-
dunt, Matth. 17: 17. Marc. 9: 19. hanc autem
Pagani gentiles atque Ethnici, qui Idola DEI
loco religiose colunt, 2. Cor. 6: 14. 15. I. Cor.
7: 12. &c. Atque in hoc significato accipienda
est vox infidelis in præsentis hac tractatione.

§. XI.

His jam breviter explicatis, quo in præsentia-
rum cardo negotii nostri vertatur, pau-
cis, prius ad ipsius rei tractationem quam pro-
pius accedamus, ut indicetur, superest.

§. XII.

DEUS nonnulla fœdera populi sui cum infide-
libus inita, in Sacris approbat pandectis, e.
g. fœdus Salomonis cum Hiramio Tyrriorum Re-
ge;

7
ge; illud enim sancitum fuisse secundum sapi-
entiam, quam DEUS ei dederat, colligitur I.
Reg. 5: 12. & fœdus Josuæ cum Gibeonitis fa-
ctum Jos. 9: 15 quod approbatum esse, pœna
Judæis hoc fœdus violentibus superne inflictæ 2.
Sam. 21: 1. satis superque indicat: *Alia autem*
non tantum improbat, ut fœdus Aizæ Regis Ju-
dæorum cum Benhada Syriæ, 2. Chron. 16: 7.
& fœdus Josaphatæ cum Ahabo 2. Chron. 19:
2. &c. *sed ejusmodi fœdera etiam prohibuit*, ut
cum Cananæis Exod. 23: 32. 34: 15. Num. 33:
55. Deut. 7: 2 & cum Egyptis Esa. 30: 2. 31. 1.
Hos. 12: 1. 7: 11. *imo minas in Israëlitas*, fœdera
cum infidelibus ferientes, *jaclavit*, ut Jer. 2: 36,
Esa. 31: 1. 2. Hos. 7: 12.

§. XIII.

A Divina ista approbatione fœderum cum in-
fidelibus & a pœna fœditragis irrogata,
quædam fœderum esse licita, quædam autem
eorum illicita, ex improbatione, interdictio-
ne & interminationum fulminibus in ea ejacu-
latis, facile judicatur.

§. XIV.

Quoniam autem in Sanctoribus tabulis, quæ
nam

nam sint damnanda, quænam approbanda, non
explicite & directe determinaverit DEUS; hinc
orta est quæstio: quænam fœdera Christianorum
cum infidelibus sint licita atq; iusta & quæ non?
quam, auxiliante DEO, pro modulo ingenii
mei, in præsentis hoc specimine Academico,
explicare conabor & resolvere enitar.

§. XV.

Fœdera cum sint, vel *Politica*, vel *Ecclesi-*
astica §. IV. hinc, ut in *duo*, præter hæc
materia dividatur *capita*, res postulat ipsa, quo-
rum prius illa, hæc autem examinabit posterius
atque explanabit.

CAPUT PRIUS.

De Fœderibus Christianorum Politicis cum
Infidelibus.

§. I.

Fœdera *Politica*, & armorum, & pacifica-
tionis sive simplicis, sub se comprehen-
dunt, amicitie, §. VI. ut itaque ordine proce-
damus, primo in eorum, in horum deinde in-
quiramus moralitatem.

§. II.

DE moralitate illorum, usque inde a tem-
pori.

poribus Caroli V. anam subministrante Francis-
co I. Gallorum Rege, fœdus cum Sultano So-
lymanno sanciente, pro & contra disceptarunt
eruditi, (*) atque in tria, circa hanc rem, abi-
erunt sententiarum divortia. Nonnulli in to-
tum & tantum, sive absolute omnia rejiciunt
fœdera Christianorum cum Infidelibus: Alii au-
tem distinguunt inter fœdera hæc cum Infideli-
bus, contra alios Infideles, & contra certum
fidelem sive Christianum: illa ut iusta & licita
approbant, hæc vero, ut impia atque injusta re-
jiciunt: Ceteri denique, fœdera armorum Po-
litica Christianorum cum Infidelibus, & adversus
Christianos, & Infideles sive gentiles, esse iusta
atque licita dicunt docentque.

(*) *Varia & quidem Sinistra, de Francisco I. propter*
fœdus illud, sparsa esse iudicia, nec a criminationibus fu-
isse immunes Henricum II. & Ludovicum XIV.
observat Nicol. Hieronym. Gundlingius in Acad.
Borelesung. liber viam ad verit. moral. & Kulpis,
in Colleg. Grotian. part. III. Exercit. VII.
Libr. II. Cap. XV. de fœder. & sponsal. §. II.
Addit, controversiam illam reoruduisse quasi, cum glorio-
sissima memoria Rex Svecia CAROLUS XII., clade ad
Poltavam affectus, opem Turcarum implorare roactus fu-
erit: unde & scriptum Anonym. S. r. Aufgelöste Frage.

Ob seine Königl. Majestät in Schweden CAROLUS XII. als ein Christlicher Potentat, rechtmäßige Ursache habe zur zeit der noth/ beystand der ungläubigen Völkern zu suchen/ Anno 1711. editum esse. Rationes Auctoris Anonymi, affirmativas tuentes, licet, ceu longe petitas, & a rigore Logico alienas, nonnihil vellicet Celeberrimus vir, nihilo minus tamen & ipse affirmativam amplectitur.

§. III.

HO's, sive quorum sententiam ultimo attulimus loco, rem acutius tetigisse existimamus; proinde eorum sententiam defendendam in nos derivamus, eamque veritati quam maxime consentaneam esse, sequentibus argumentis, per legitimam consequentiam, e limpidissimis cripturæ fontibus, æque ac ex jure naturæ deductis, probandam suscipimus.

§. IV.

Item **A**rgumentum petimus ab ipsa lege divina & revelata & naturali, & quidem in forma tale:

Quodcumque fundatur in lege Divina revelata & naturali, id non potest non licitum esse atque iustum: Atqui fœdera armorum Christianos inter atque Infideles fundantur in Lege Divina revelata atque naturali: ergo,

Ma.

Major propositio sua radiat luce; veritas minoris sequentibus fulgetur rationibus.

RATIO I.

LEX DEI, in scriptis veteris & novi Testamenti revelata, præcipit, ut proximum tuum sicut te ipsum diligat quisque; Levit. 19: 18. Matth. 22: 39. Marc. 12: 31. Luc. 10: 27. Joh. 15: 12.

Quicumque ope & auxilio alterius indiget, sive Christianus sit sive infidelis, proximus ejus est, qui auxilium ei ferre potest & vice versa, vid. Luc. 10: 36. 37. sunt itaque Christiani ope & auxilio Infidelium indigentes, proximus horum & contra. Ipso actu proximum diligere ut se ipsum, est, salutem & felicitatem ejus eodem studio atque sinceritate, ac propriam promoveri. Cum itaque DEUS in locis citatis aliisque per plurimos, præceperit, proximum esse amore prosequendum, præcepit etiam ut ejus promoveatur felicitas: ideoque obstricti sunt Christiani ad promovendam Infidelium felicitatem & infideles Christianorum. Felicitatem proximi vel bello, vel injuria oppressi, promoveri, cum vel ad vim hostiliter & injuste illatam,

B 2

vel

12
vel ad iniurias amovendas atque depellendas, auxilium & vires consequitur, per se clarum est. Per foedera armorum auxilium confertur & impetratur §. VI. Cap. præl., adeoque felicitas ejus promovetur. Sed ad invicem promovendam felicitatem lege Divina revelata obligati sunt & Christiani & infideles, per jam demonstrata, consequens ergo est, foedera armorum Christianos inter atque infideles, in eadem lege fundari, adeoque licita esse.

RATIO II^a

OMnibus hominibus, & qua genera singulorum & qua singula generum, iniungit lex divina, ut aliis in statu indigentiae constitutis, sine omni restrictione atque respectu ad sexum, statum, ætatem & religionem, omnia ad felicitatem promovendam necessaria præstent, quæcunque ipsi, si eundem sustinerent locum, ab aliis præstari sibi vellent atque desiderarent. Matth. 7: 12. Luc. 6: 31. Vi itaque hujus præcepti, & Christiani & Infideles obstricti sunt ad hæc ipsa sibi invicem facienda. Quum jam experientia clarissime testetur, mortales in omni religione, vel injustis hostium insultibus, vel variis injuriarum

13
rum generibus læsos atque oppressos, si propriis viribus malum inde resultans avertere non valent, aliorum auxilium quam flagrantissime desiderare, cumque id, hoc in casu, ad promovendam felicitatem quam maxime esse necessarium, extra omnem dubitationis aleam positum sit, sequitur & Christianos esse obstrictos ad auxilium optatum, in dicto casu, præbendum Infidelibus, & Infideles Christianis. Auxilium autem per foedera armorum præbetur §. VI. Cap. præl., proinde dicta foedera in jure fundantur Divino, & per consequens licita sunt atque justa. Plures quidem immo quam plurimæ, pro thesi nostra stabilienda, rationes e lege Divina revelata deduci possent, nisi id supervacaneum esset; his quippe duabus in medium allatis, id quod intendimus evictum est.

Ejusmodi confederationem in jure quoque naturæ fundari, ut adhuc ostendamus, restat, quod duobus etiam argumentis probatum ire volumus.

Jus naturæ dicitur I^o iis mediis esse utendum, quibus felicitas obtineri & promoveri potest, quæque ad manus esse possunt, secundum illud

14
lud tritum: dum caremus optimis utendum est
proximis. Id, per quod finis obtinetur, medium
dicitur. Sed cum per foedera armorum, sive
cum Christianis sive cum infidelibus ista sint
(diversitas enim religionis non tollit utilitatem
foederum), obtineatur & promoveatur felicitas
§. V. cap. Præl. & probatione prima huic §.
annexa; facile cuique patet, foedera armorum
esse media felicitatis; consequenter foedera hæc
Christianorum cum profanae religionis homini-
bus non approbat tantum jus naturæ, sed eos
etiam ad ea, ceu media obrinendi atque pro-
movendi felicitatem, facienda obligat. Ergo in
jure fundantur naturæ, & licita sunt.

Illo legitimam sui defensionem licitam esse atq;
justam; quod jus omnium gentium, omnesq; sani-
ores Moralistarum suo approbant calculo. Cum
propriis viribus ab injuriis illatis hostiumq; insulci-
bus se, suos, sua, defendere nequeunt Summi
Imperantes, ad aliorum auxilium, nisi id vo-
luntati Divinae sit contrarium, confugere nullum
est dubium quin liceat. Quod si jam Christia-
nos ab infidelibus, & Infideles, ad auxilium Chri-
stianorum quarendum necessitas urgeret, volun-
tati

15
cati DEI quam maxime consentaneum esse, ut
sub jugo necessitatis gementes Christiani auxilio
utantur Infidelium, & vice versa, eo tutius
affirmare possumus, quo certius constet, diver-
sitate religionis non tollere officia, quæ ho-
mo homini ut homini præstare debet, quorum
haud postremum est, auxilium oppressis præbe-
re Et. 1: 17. Sed cum licitum sit Christianis
defendere se, suos, sua, auxilio infidelium, &
infideles Christianorum; in foederibus vero ar-
morum politicis de mutuo contrahitur auxilio
§. VI. Cap. præl., patet foedera hæc Christiano-
rum cum infidelibus & infidelium cum Christi-
anis in jure fundari naturæ, & per consequens
licita esse atque justa.

§. V.

Illic Argumentum suppeditant nobis verba Au-
gustanae Confessionis & ejusdem Apolo-
gia: verba in Articulo XVI. ipsius confessionis sic
sonant: *Evangelium non dissipat Politias: In*
Apologia autem ita: Evangelium approbat exter-
nas Politias. Si in abstracto h.e. sine respectu ad
religionem, &c. ut ceteris tantummodo hominum,
reipublicas consideramus, per se patet, foedera
cum

cum omnibus inire licitum esse; nulla quippe adest ratio, cur foedera cum una republica contrahere licitum sit, cum altera autem non item, quatenus hujus reipublicae cives aequae sunt homines, ac illius. Unde sequitur; Christianis, ut hominibus, licitum esse foedera cum infidelibus facere, & infidelibus cum Christianis. Sed cum Evangelium, h. e. religio, non dissidet sed approbet externas Politias, ad quas, inter alia, sanctio etiam foederum pertinet, prout quasi alveo inde fluit, Christianis etiam ut Christianis licitum esse foedera cum Infidelibus icere & contra; *misere alioquin cum hominibus ageretur, ut verbis utar KEUFFELII, in Elementis jurisprud: universi, lib. I. cap. 3. §. V: si salutis animae curam gerere non liceret sine detrimento incolumitatis externa, aut si hanc legitime consecrando, illa necessitate quadam rueret atque everteretur.*

§. VI.

III: **A**rgumentum a matrimonio Christianorum cum Infidelibus & Infidelium cum Christianis, derivamus.

Ex I. Cor. 7: constat, DEUM ejusmodi conjugia

jugia approbasse. Ex hac Divina approbatione facile est judicatu, talia matrimonia esse in se & sua natura licita; DEUS quippe, salva sua sanctitate, quod per se illicitum est, nullo approbare potest modo. Quod si jam pacta Christianorum matrimonialia cum Infidelibus & Infidelium cum Christianis, multo arctiora foederibus armorum, sint in se licita, non possunt non haec etiam foedera, ceu minus arcta, licita esse, a majori enim ad minus temper valet consequentia.

§. VII.

IV: **A**rgumentum petimus e Divina foederum, a Sanctis DEI viris cum Infidelibus initorum, approbatione.

Foedera Josue cum Gibeonitis, & Salomonis cum Hiramio Tyrriorum Rege, a DEO approbata esse, in §. diximus XII. cap: Prael. Jam cum DEUS, salva sua sanctitate, quod in se & per se illicitum est, approbare non possit, §. VI. sequitur foedera illa fuisse in se & sua natura licita. Hanc conclusionem ad foedera armorum Politica etiam extendimus; nam licet approbata illa foedera, armorum non fuerint, sed e numero